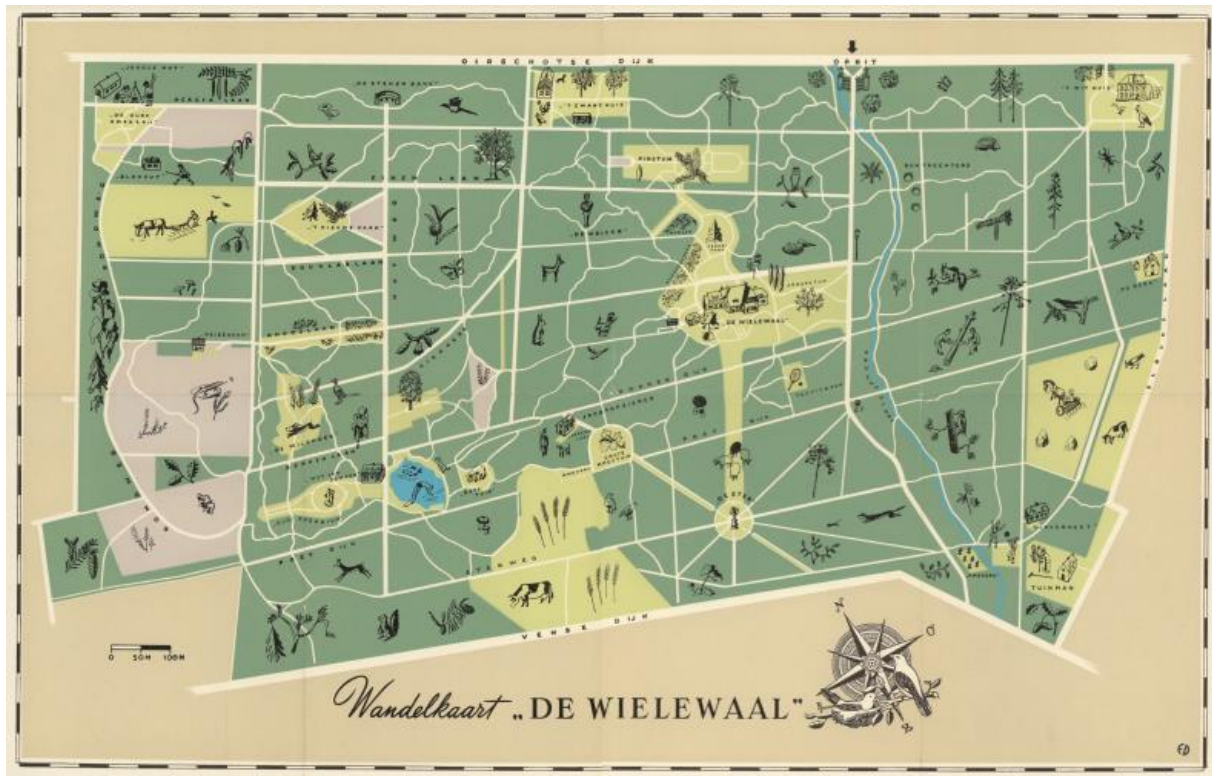

Informatieblad Landgoed de Wielewaal

De ‘Grote ontginning’

Begin 19^e eeuw was dit gebied tussen Eindhoven en Oirschot nog een zogenaamde ‘woeste grond’, een zone met zandvlaktes en heidevelden, zoals de huidige Oirschotse Heide. In de loop van de negentiende eeuw ontstaat er belangstelling voor het ontginnen van dit soort woeste gronden. De ‘wet omtrent den vrijdom van lasten, ter zake van landontginningen en landverbeteringen’ (Staatsblad n°. 17, 6 Juni 1840), maakte het fiscaal aantrekkelijk om woeste gronden in cultuur te brengen. Tegelijk leidde de bebossing tot bodemverbetering en het geproduceerde hout kon lucratief worden verkocht aan de opkomende industrie en bouwondernemingen.

Door de aanleg van wegen en kanalen in het oosten van de provincie Noord-Brabant werden de woeste gronden feitelijk ook bereikbaarder. De straatweg van Best naar Eindhoven kwam in 1818 gereed, tussen 1822 en 1824 werd de Zuid-Willemsvaart gegraven en in 1846 was het Eindhovens Kanaal klaar. De aanleg van deze infrastructuur gaf bovendien een impuls aan de industrialisatie, die vervolgens weer zorgde voor een vraag naar onder meer bouwhout en landbouwproducten.

De Strijpse en Woenselse woeste gronden aan weerszijden van de Oirschotsedijk, een oude verbinding op een hoger gelegen zone, werden in de negentiende eeuw in cultuur gebracht door Alexander van der Beken Pasteel (1789-1864). Het gebied werd verkaveld en kreeg een lanenstelsel dat nu nog zichtbaar is. Ook werden er zogenaamde rabatten gegraven. Dit zijn langwerpige ophogingen naast greppels waarmee droge stroken werden gecreëerd en waarop bomen geplant konden worden.

Van der Beken Pasteel kocht vanwege de gunstige belastingwetgeving veel woeste gronden in Oost Brabant en bracht deze in cultuur. Zelf woonde hij met zijn vrouw op de 'Heihoef', gelegen op het huidige landgoed Eikenburg. In 1823 kocht hij de heerlijkheid Aalst en mocht daardoor de titel 'heer van Aalst' voeren. In de jaren daarna verwierf hij boerderijen zoals Lemeerhoef, Beekhoven, Bijbeek en de Heihut en stichtte nieuwe ontginningsboerderijen zoals Achterbeek, Voorbeek (aan de Eindhovenseweg), het Withuis en het Zwarthuis (aan de Oirschotsedijk). Na zijn dood ontstonden er juridische problemen over zijn enorme erfenis. Uiteindelijk werden delen van zijn grondbezit verkocht aan 'beleggers' die ze vaak al na een paar jaar weer met winst verkochten.

Landgoed de Wielewaal

Veel ontginningen werden uiteindelijk omgezet in productieve landbouwgronden. Dat gebeurde niet met de 'grote ontginning' aan de Oirschotsedijk. In 1912 kocht Anton Philips (1874-1951) het huidige terrein samen met de hier gelegen boerderij het 'Zwarte Huis' (Zwarthuis). Hij transformeerde het gebied tot een landgoed. In 1917 nodigde hij Dirk Frederik Tersteeg (1876-1942) uit om bij het Zwarte Huis een zogenaamd pinetum aan te leggen. Deze naaldbomentuin is een open ruimte in het bos omzoomd met talrijke bijzondere sparren, dennen en coniferen. Tersteeg was afkomstig uit Naarden waar hij ook een kwekerij bezat. In 1903 ontwierp Tersteeg zijn eerste tuin in Eindhoven, bij Villa Vijverhof, het woonhuis van Gerard Philips (1858-1942). Deze villa aan de Vestdijk werd in 1970 gesloopt voor een uitbreiding van hotel Cocagne.

Tersteeg werkte in deze jaren vaak samen met architect Eduard Cuypers (1859-1927). In 1906 verbouwde Cuypers in opdracht van Theodor Smits van Oyen kasteel Eckart tot een classicistisch landhuis. Tersteeg ontwierp de tuin en vond dat de oudere structuren goed aansloten bij het symmetrische karakter van het vernieuwde kasteel. Hij plaveide de hoofdwegen en ontwierp drie evenwijdig gelegen grasparterres, een centrale tuin met een ijskelder, en twee parterres in het verlengde van de zijvleugel van het huis. Zo ontstond er een visuele verbinding tussen binnen en buiten. Tersteeg was met deze ontwerpaanpak een pionier van de zogenaamde Architectonische Tuinstijl, die vanaf de jaren 1906-1907 populair werd in Nederland en hij ontpopte zich daarmee tot een toonaangevend landschapontwerper.

In 1920 schonk Anton Philips een deel van het aangekochte terrein aan de gemeente Groot-Eindhoven die in dat jaar was ontstaan. Dit deel, 26 hectare groot, is het huidige Philips-De Jongh Wandelpark. Dit is eveneens ingericht op basis van plannen van Tersteeg. Hij handhaafde het dennenbos grotendeels, maar maakte daarbinnen ruimte vrij voor typische parkelementen als speelweides, wandelpaden, bijzondere bomen en heesters en zitbanken. Vooral langs de randen van de weides bracht hij grote groepen rododendrons aan en verschillende soorten loofbomen, zoals tamme kastanjes, beuken en inlandse eiken. De drie oude rechte ontginningswegen tussen de spoordijk en de Oirschotsedijk werden omgevormd tot statige bomenlanen, aan weerszijden beplant met rijen eiken. In de jaren dertig, tijdens de wereldwijde economische crisis die ook Eindhoven hard trof, richtte Anton Philips de Philips Fruittuin op. Het diende als werkverschaffingsproject met als bijkomend voordeel dat het geoogste fruit beschikbaar kwam voor het Philipspersoneel.

Landgoed de Wielewaal - 325 hectare - bestaat uit een stelsel van tuinen en bos. Architect Karel de Bazel (1869-1923) ontwierp voor Anton Philips een simpele blokhut aan de rand van een schilderachtig ven. Zijn zoon Frits Philips (1905-2005) liet in 1934 een groot woonhuis op het landgoed bouwen door architect Frans Stam (1879-1972). In dit landhuis met de kenmerkende grote daken zou Frits Philips met zijn vrouw Sylvia van Lennep (1905-1992) de rest van zijn leven wonen.

De tuinen om dit landhuis zijn eveneens door Tersteeg ontworpen. In zijn ontwerp vloeit het interieur van de woning als het ware over in de buitenruimte, en vervolgens in grote tuinen die in het bos zijn uitgespaard. De Wielewaal geldt als een van grootste en belangrijkste voorbeelden van de Architectonische Tuinstijl in Nederland. Door de tijd heen is er een bijzondere, en tegelijk kwetsbare flora en fauna ontstaan. Op het landgoed staan bovendien veel monumentale bomen, forse rododendrons, ook zijn er bijzondere plantensoorten en in de herfst veel unieke paddenstoelen.

A brief history of the Wielewaal Estate

Around 1850, this area between Eindhoven and Oirschot was still a zone with sandy plains and heaths. At the end of the 19th century, this area in the then municipality of Woensel was forested and was known as the 'Grote Ontginning' (Big Reclamation). In 1914 Anton Philips (1874-1951) bought land on both sides of the Oirschotse Dijk and the farm called 'het Zwarte Huis' (the black house), which was located here. He transformed the area into an estate. In 1917 he invited landscape architect Dirk Frederik Tersteeg (1876-1942) to design a so-called pinetum. This garden consists of many special spruces and pines. Tersteeg was an authoritative landscape designer who lived in Naarden. Here he owned a plantation where he grew trees and plants. He had previously created several private gardens in and around Eindhoven and also designed the park surrounding kasteel Eckhart.

In 1920 Anton Philips donated part of site to the municipality of Groot-Eindhoven, which had been established in that year. This part, 26 hectares in size, is the current Philips-De Jongh Wandelpark. This has also been set up on the basis of plans by Tersteeg. The remainder of the estate – 325 hectares – consists of gardens and woodland. Architect Karel de Bazel (1869-1923) designed a simple log cabin on the edge of a picturesque fen.

His son Frits Philips (1905-2005) built a mansion on the estate in 1934 designed by architect Frans Stam (1879-1972). He would live there with his wife for the rest of his life. The gardens around this country house were also designed by Tersteeg. In his design, the interior of the mansion flows into the outdoor space, as it were, and then into large gardens that have been cut out in the forest. De Wielewaal is one of the largest and most important examples of this 'Architectonische Tuinstijl' (Architectural Garden Style) in the Netherlands. There are also many monumental trees and large rhododendrons on the estate, there are also special plants and many unique fungi in autumn.

RE sept 2022